

Kunskapskonferensen 2024

Forskning som förändrar civilsamhället

AI och civilsamhället: utmaningar och innovativa lösningar

KONFERENSRAPPORT

mucf
Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällesfrågor

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Förord	3
Sammanfattning	4
Möjligheter med AI-teknik för civilsamhället.....	4
Utmaningar med AI-teknik.....	4
Behov av kunskapsstöd och samverkan	4
Slutsats.....	5
Inledning	6
Viktiga förutsättningar för framgång	7
Talare och seminarier	8
AI och civil samhällelig organisering	8
Computer says no – AI-stöd i bedömningsarbetet	8
Sociala medier algoritmers inverkan på civilsamhällets organisering, resurser och politisk påverkan	8
Workshop – Starta din AI-resa	9
Sociala medier algoritmers inverkan på civilsamhällets organisering, resurser och politisk påverkan	10
Vad är sociala medier algoritmer och varför är det viktigt för civilsamhället att ha kunskap om detta?	10
Tävlan om uppmärksamhet.....	10
Organisering via sociala medier.....	11
Resurser och sociala medier – vad är ett ”gilla” värt?	11
Samhällsinflytande och politisk påverkan.....	11
Andra typer av AI.....	12
Referenslista.....	13
Civilsamhället och AI-utveckling: Att påverkas och att påverka	15
Från digital aktivism till programmerbar politik	15
Från att påverkas till att påverka.....	16
Civilsamhälleliga strategier för att påverka AI-utveckling	17
Avslutande sammanfattning.....	18
Referenser	18

Ingen AI utan civilsamhället	21
Algoritmer i offentlig sektor fattar massor av beslut om dig (och din organisation)	21
Transparens och inflytande över besluten	21
Vi äger vår förvaltning	21
Organisering!	22
Slutsats: Ingen AI utan människor!	22
Referenser	22
Att Starta sin AI-resa: Workshop och Insikter om AI-möjligheter.....	23
Frågan som satte i gång tankarna	23
Resfeber och AI-förmågor	23
Exempel från verkligheten	24
De viktigaste möjliggörande faktorerna för AI-adoption	24
Fyra steg på AI-resan	24
Deltagarnas insikter och slutsatser	24

Förord

Varje år genomför MUCF en digital eller fysisk konferens där forskare/akademien och företrädare från offentlig sektor och civilsamhället träffas för att sprida kunskap och utbyta erfarenheter. Tema för årets konferens var ”AI och civilsamhälle – utmaningar och innovativa lösningar” och samlade över 300 tjänstepersoner, beslutsfattare och förtroendevalda.

Kunskapskonferensen arrangeras av MUCF i samarbete med Vetenskapsrådet, Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Ideell Arena. På konferensen medverkade forskare, representanter från offentlig sektor och civilsamhället såsom företrädare från Myndigheten för psykologiskt försvar, Folkbildningsrådet, Nätverket – Idéburen sektor Skåne, Folkspel, Akademikerförbundet SSR samt AI Sweden.

Under dagen presenterades aktuella forskningsresultat som belyser förutsättningarna och utmaningarna för civilsamhällets roll i AI-utvecklingen. Under konferensen fick deltagarna en bättre insikt i hur AI påverkar civilsamhällets förutsättningar, roll och mervärde. Vidare lyftes hur AI kan förbättra demokratiska processer och öka tillgången till olika tjänster och resurser.

Deltagarna fick möjlighet att delta i workshop om de organisatoriska förutsättningar som krävs för att lyckas med AI-implementering, och om att praktiskt utforska metoder och material för att höja AI-mognaden. Konferensen bidrog till att öka kunskapen inom detta aktuella ämne och främjade ett konstruktivt utbyte av idéer och lösningar.

Denna konferensrapport är en kort sammanfattning av de olika forskningsstudier som presenterades vid konferensen och av de olika workshoppar som genomfördes. Konferensrapporten har tagits fram av utvecklingsledare Omar Nur på avdelningen för kunskapsstöd. Forskarna har fått ett eget kapitel för att sammanfatta sitt bidrag och ansvarar själv för innehållet i sitt bidrag.

Myndigheten riktar ett stort tack till alla som gjorde att konferensen blev så lyckad och önskar lycka till i arbetet att utveckla arbetet med AI och data.

Stefan Holmgren

Ställföreträdande generaldirektör, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Sammanfattning

Denna rapport sammanfattar Årets Kunskapskonferens om det civila samhället, som fokuserade på temat ”AI och civilsamhället: utmaningar och innovativa lösningar”. Konferensen syftade till att sprida kunskap och främja erfarenhetsutbyte mellan forskare, akademiker, offentlig sektor och civilsamhället. Målgruppen för konferensen var tjänstepersoner, beslutsfattare och förtroendevalda inom offentlig sektor och det civila samhället.

AI-teknik skapar flera möjligheter men också utmaningar för civilsamhället. Här sammanfattas kort några resultat från konferensen:

Möjligheter med AI-teknik för civilsamhället

- Effektivisering av administrativa uppgifter. AI kan hjälpa ideella organisationer att automatisera administrativa uppgifter, vilket frigör tid och resurser för att fokusera på kärnverksamheten.
- Analys av stora datamängder. Genom att analysera stora mängder data kan AI identifiera trender och mönster som kan hjälpa organisationer att bättre förstå och möta behoven hos sina målgrupper.
- Förbättrad leverans av sociala tjänster.
- Stärkt demokratisk delaktighet.

Utmaningar med AI-teknik

- Säkerställa rättvis och inkluderande användning.
- Hantering av hat och hot på sociala medier, ofta anonyma och ibland från AI-botar.
- Brist på teknisk kompetens och resurser för implementering och underhåll.
- Datasäkerhet och integritet vid hantering av stora datamängder.
- Risk för förstärkning av befintliga bias och ojämlikheter.
- Höga kostnader för implementering och hållbarhet.
- Etiska frågor kring datainsamling och AI-beslutens påverkan på individer och samhällen.

Behov av kunskapsstöd och samverkan

- För att möta dessa utmaningar behöver civilsamhället kunskapsstöd och kompetensutveckling. Det är viktigt att civilsamhället deltar i debatten om AI och att det finns tillgång till utbildning och kapacitetsbyggande för att säkerställa att organisationer har nödvändig kunskap för att effektivt använda AI.
- Samverkan mellan civilsamhället och offentliga aktörer är avgörande när AI-tjänster som berör civilsamhället tas fram eller används. Civilsamhällesorganisationer kan möta utmaningar i att bygga och underhålla dessa samarbeten, särskilt när det finns olika intressen och incitament.
- Genom att aktivt delta i utformningen av AI-policyer och riktlinjer kan civilsamhället bidra till att forma en framtid där teknologin används för att stärka, snarare än undergräva, demokratiska värderingar och social rättvisa.

Slutsats

I denna rapport har vi sammanfattat och reflekterat över de viktigaste insikterna och slutsatserna som framkom under konferensen. För att civilsamhället ska kunna implementera AI effektivt krävs goda förutsättningar för organisering, kunskapsstöd, finansiering, deltagande och inflytande.

Denna konferensrapport utgör ett betydande bidrag till den fortlöpande dialogen om civilsamhällets roll och kapacitet att hantera de samhällsutmaningar som AI-utvecklingen för med sig. Den främjar också ett fortsatt lärande kring civilsamhällets betydelse och möjligheter i detta sammanhang. En viktig iakttagelse är att AI inte bara är en teknikfråga utan en demokratifråga. Förhoppningsvis kan det bidra till att stärka civilsamhällets roll som brobyggare för att främja demokrati och jämlikhet i den teknologiska utvecklingen – både nu och i framtiden.

Inledning

Artificiell intelligens (AI) har snabbt blivit en av de mest inflytelserika teknologierna i vår tid, med potential att omvandla olika sektorer och aspekter av samhället. Inom civilsamhället, som omfattar ideella organisationer, frivilliggrupper och andra samhällsaktörer, erbjuder AI både stora möjligheter och betydande utmaningar. Under kunskapskonferensen diskuterades AIs potential ingående, med fokus på hur AI kan användas för att stärka civilsamhällets kapacitet att möta framtidens behov.

Konferensen diskuterade också organisatoriska förutsättningar för AI-implementering och metoder för att höja AI-mognaden.

Under konferensen lyftes vikten att förbättra kommunikationen och samverkan mellan civilsamhällets organisationer, offentlig sektor och andra aktörer. Detta innebär att vi behöver planera flexibelt, samla resurser och utbilda oss löpande för att kunna hantera de förändringar som AI-utvecklingen medför. AI kan vara ett verktyg för att analysera och sprida information samt koordinera insatser effektivt.

Under konferensen diskuterades hur AI kan integreras i bedömning och beslutsfattande vid statlig bidragsgivning. Folkbildningsrådet presenterade sitt projekt som syftar till att utveckla handläggarverktyg med specialtränade språkmodeller för att stödja bedömning och analys av text. Dessa verktyg kan snabbt bearbeta stora mängder data och identifiera mönster, vilket gör det lättare att upptäcka felaktigheter och misstänkt fusk.

Enligt Folkbildningsrådet är målet med projektet att effektivisera handläggarnas arbete och förbättra kontrollen av hur statsbidrag används. Genom att använda AI kan Folkbildningsrådet göra bättre riskanalyser och säkerställa att bidragen används korrekt. Projektet har visat att AI kan öka Folkbildningsrådets kapacitet att följa upp och granska verksamheten, vilket frigör resurser som kan användas till mer kvalitativa arbetsuppgifter. På lång sikt innebär det att samhällsresurser används mer effektivt. Framgången för projektet beror på att både ledning, handläggare och teknisk support har varit involverade. Detta har gjort det möjligt att fatta viktiga beslut och genomföra tester som direkt gynnar organisationens kärnprocesser. Resultaten visar på direkt verksamhetsnytta och förbättrad effektivitet inom Folkbildningsrådets arbete med statsbidrag.

Engagemanget kring AI och teknik i civilsamhället är fortfarande begränsat i Sverige, vilket kan bero på bristande medvetenhet hos allmänheten enligt Agnes Liminga mfl¹. Konferenser som denna är viktiga för att öka medvetenheten och stärka civilsamhällets roll i att främja demokrati och jämlikhet i teknikutvecklingen. Förhoppningsvis kan det bidra till att stärka civilsamhällets roll som brobyggare för att främja demokrati och jämlikhet i den teknologiska utvecklingen – både nu och i framtiden.

Det har tidigare diskuterats i forskningen hur civilsamhället har gått från frivilligt arbete till en ökad professionalisering. Med AI:s framväxt är det viktigt att undersöka effekterna av automatisering. Det krävs mer forskning för att förstå hur påverkansarbete kan fungera i en automatiserad tid och hur civilsamhällets värden kan bevaras och inkluderas.

¹ Agnes Liminga, Anne Kaun och Simon Lindgren: Civilsamhället och AI-utveckling: Att påverkas och att påverka.

Viktiga förutsättningar för framgång

Politiken för det civila samhället syftar till att förbättra villkoren för civilsamhällesorganisationer, vilket är avgörande för att de ska kunna bidra till samhällsutvecklingen och välfärden. För att civilsamhället ska kunna implementera AI effektivt behövs flera viktiga förutsättningar bland annat:

- **Organisering:** Effektiv organisering är avgörande för att koordinera insatser och resurser. AI kan hjälpa till genom att automatisera administrativa uppgifter, vilket frigör tid för strategiskt arbete och samordning.
- **Finansiering, långsiktighet och hållbarhet:** Finansiering är nödvändig för att utveckla och underhålla AI-system. Detta kan inkludera offentliga bidrag, andra investeringar och partnerskap med teknologiföretag.
- **Deltagande:** För att AI-utvecklingen ska vara effektiv bör det finnas ett brett deltagande från olika samhällsaktörer. En viktig del av politiken för det civila samhället är att främja mångfald och inkludering inom civilsamhället, vilket innebär att alla grupper i samhället ska ha möjlighet att delta och bidra.
- **Inflytande:** Det är viktigt att de som påverkas av AI-systemen har möjlighet att påverka deras utformning och användning.
- **Självständighet och oberoende:** Civilsamhällets organisationer ska kunna verka självständigt från staten och marknaden, vilket är en grundläggande princip för att säkerställa deras oberoende och trovärdighet.

Talare och seminarier

Konferensen innehöll flera seminarier och workshoppar med framstående talare från olika sektorer:

AI och civil samhällelig organisering

Detta seminarium fokuserade på hur AI påverkar civilsamhällets organisering och dess roll i samhället. Diskussionerna kretsade kring hur AI kan användas för att stärka demokratiska processer och öka tillgängligheten till tjänster och resurser. Deltagarna utforskade också hur civilsamhället kan påverka AI-utvecklingen för att främja ett mer jämlikt och demokratiskt samhälle. AI och civil samhällelig organisering:

- **Anne Kaun**, professor i medie- och kommunikationsvetenskap, forskar om medieaktivism, mediepraktiker, algoritmer, automatisering och AI, Södertörns högskola.
- **Agnes Liminga**, doktorand vid Sociologiska institutionen, Umeå universitet.
- **Simon Vinge**, chefsekonom, Akademikerförbundet SSR.

Computer says no – AI-stöd i bedömningsarbetet

Här diskuterades hur AI kan integreras i bedömning och beslutsfattande vid statlig bidragsgivning. Folkbildningsrådet presenterade sitt projekt där de utvecklar handläggarverktyg med specialtränade språkmodeller för att stödja bedömning och analys av text. Genom att bygga verktyg som kan analysera stora datamängder och se mönster vill man kunna göra bättre riskanalyser och identifiera möjliga felaktigheter. Målet är att effektivisera handläggarnas arbete och förbättra kontrollen av statsbidragens användning:

- **Veronica Kennet**, ekonomiansvarig, Folkbildningsrådet.
- **Andreas Bergendal**, IT-samordnare, Folkbildningsrådet.
- **Ingela Jonsson**, Handläggare, Folkbildningsrådet.

Sociala medier algoritmers inverkan på civilsamhällets organisering, resurser och politisk påverkan

Detta seminarium undersökte hur AI och algoritmer i sociala medier påverkar civilsamhällets förutsättningar för interaktion, kommunikation och organisering. Diskussionerna belyste de utmaningar som civilsamhällesorganisationer står inför när det gäller att nå ut med sina budskap och engagera människor i deras frågor. Deltagarna diskuterade också vikten av att förstå hur algoritmer styr innehållet på sociala medier.

- **Gabriella Scaramuzzino**, docent i socialt arbete, forskar om sociala mediers påverkan på medlemskap, politisk påverkan och engagemang i civilsamhället, Lunds universitet.
- **Eddie Vega**, verksamhetsutvecklare, Nätverket Idéburen sektor Skåne.
- **Lisa Mobrand**, senior utredare, Myndigheten för psykologiskt försvar.

Workshop – Starta din AI-resa

Denna interaktiva workshop gav deltagarna möjlighet att ta del av erfarenheter från organisationer som har påbörjat sina AI-resor inom ramen för AI Swedens satsning ”Kraftsamling för AI i kommuner och civilsamhälle”. Deltagarna fick praktiskt utforska metoder och material för att höja AI-mognaden och diskutera de organisatoriska förutsättningar som krävs för att lyckas med AI-implementering.

Under workshopen delade Folkspel sina erfarenheter från ett AI-projekt med syftet att med hjälp av AI identifiera problemspelare och arbeta proaktivt och reaktivt med stödåtgärder för dessa individer. Ett ytterligare mål med projektet är att utveckla organisatoriskt lärande inom AI och verksamhetskunnande.

- **Andreas Skog**, AI Change Agent, AI Sweden.
- **Carl Norling Markai**, Impact Initiative Developer, AI Sweden.
- **Jan Olsen**, IT chef, Folkspel.
- **Annika Fredriksson**, Projektledare, Folkspel.

Sociala medier algoritmers inverkan på civilsamhällets organisering, resurser och politisk påverkan

Gabriella Scaramuzzino, Docent i socialt arbete, Lunds universitet.

Vad är sociala medier algoritmer och varför är det viktigt för civilsamhället att ha kunskap om detta?

Detta kapitel fokuserar på hur algoritmer i sociala medier påverkar civilsamhällets organisering, resurser och politisk påverkan. På sociala medier finns det massor av innehåll och det publiceras ständigt nytt. Algoritmer hjälper till att sortera och prioritera innehållet utifrån användarens tidigare aktiviteter. Alla användare får därmed inte ta del av samma flöde av innehåll. Det är viktigt att ställa sig frågan om varför det är viktigt för aktörer i civilsamhället att ha kunskap om hur algoritmer ”styr” innehållet på sociala medier. Det enkla svaret är att algoritmerna påverkar civilsamhällets förutsättningar att kunna organisera sig, tillförskaffa sig resurser och bedriva politisk påverkan. Sociala medier ägs av privata företag med vinstintresse vilket gör att transparensen kring hur algoritmerna är kodade är bristfällig (Dolata, 2017). Galis och Neumayer (2016, s. 1) beskriver det som att sociala medier och dess algoritmer har ett ”sociotekniskt inflytande” över kollektivt handlande och organisering. Algoritmerna strukturerar innehållet och interaktionen på sociala medier, och i dessa processer styr de också vad som är relevant för vem och när. Algoritmerna hjälper även till att filtrera och censurera innehåll som betraktas som opassande och som strider mot företagets uppsatta regler för användning och i detta blir algoritmerna även politiska (Dolata, 2017; Tufekci, 2017). Algoritmer inbegriper således värderingar och påverkar vilka budskap och aktörer som får spridning och till vem.

Tävlan om uppmärksamhet

Det har beskrivits hur sociala medier är uppbyggda för att skapa en ”tävlan om uppmärksamhet” vilken i sin tur skapar vinst till företag som äger sociala medier plattformar (Guo & Saxton, 2020). Informationsöverflödet på sociala medier gör det svårt för aktörer att få sin röst hörd och att nå ut till andra med sitt budskap. Det gäller till exempel att ha strategier för att kunna dra fördel av algoritmerna genom att generera material som kan skapa uppmärksamhet, det vill säga som är ”algoritmvänligt” (Tufekci, 2017, s. 154). Material som är personligt upplevs ofta generera mer intresse och engagemang (Johansson & Scaramuzzino, 2021). Det är uppenbart att algoritmerna har en viktig roll i den tekniska arkitektur som skapar förutsättningar för, men också styr denna tävlan om uppmärksamhet.

Forskning har fört fram att civilsamhällesaktörer är ”fast” både med algoritmerna (Source, 2023) och på sociala medier plattformarna (Lovink, 2022). Det upplevs inte finnas något riktigt annat alternativ än att vara med i denna tävlan om uppmärksamhet. Enligt Source (2023), som har studerat Fridays For Future-rörelsen, menade aktivisterna att de behövde använda sig av algoritmerna eftersom det sågs som en förutsättning för att lyckas med sin protest, men de visste samtidigt inte riktigt hur de skulle gå till väga. Galis och Neumayer (2016, s. 2–3) hävdar att relationen mellan sociala medier och aktivister ibland blir

paradoxal. Om de vill synliggöra och driva sina frågor blir aktivister tvungna att använda sig av plattformar och tjäna pengar åt företag som de i grunden är kritiska emot.

Organisering via sociala medier

I Sverige är många system (till exempel bidragssystemet) till stor del uppbyggda utifrån formella civilsamhällesorganisationer som ideella föreningar, trossamfund och stiftelser. Det finns dock mycket forskning som visar att sociala medier har påverkat civilsamhällets organisering på följande vis:

1. Ökad organisering utanför formella organisationer (se till exempel Johansson & Scaramuzzino, 2021).
2. Ökad organisering genom olika typer av organisationsformer (se till exempel Karpf, 2012).
3. Redan resursstarka organisationer blir mer resursstarka (se till exempel Guo & Saxton, 2020).

Alla dessa organisationsformer har visats sig kunna tillskaffa sig mycket resurser och uppmärksamhet genom sociala medier. Redan resursstarka organisationer blir mer resursstarka just för att de kan anställa professionella kommunikatörer som är specialister på algoritmer, kommunikation och media.

Resurser och sociala medier – vad är ett ”gilla” värt?

Sociala medier har funnits ett bra tag nu och har påverkat värdet av de resurser som används av civilsamhällesaktörer genom att till exempel tillhandahålla olika digitala resurser som ”gilla” och följare. Det finns dock fortfarande en stor osäkerhet kring dessa digitala resursers värde. Vad är till exempel ett ”gilla” värt? Kan ett ”gilla” motsvara en betalande medlem i en ideell förening? Finns det en riktig person bakom, eller är det kanske en AI-bot som är följaren (Johansson & Scaramuzzino, 2022)?

Forskning visar att det över lag är svårt och arbetskrävande och att det krävs rätt timing för att få mycket resurser via sociala medier. Det är ofta förunnat ett fåtal. Forskning har belyst hur vissa protester eller kampanjer lyckats få ett ”digitalt resursöverskott”, att detta har gått snabbt då mycket uppmärksamhet genererar ännu mer uppmärksamhet och i denna process spelar algoritmer en viktig roll (Tufekci, 2017; Johansson & Scaramuzzino, 2021). Guo och Saxton (2020) menar att den resurs som det främst är brist på idag är just uppmärksamhet. Uppmärksamhet har beskrivits som sociala rörelsers syre och utan detta syre kan de inte ta fart (Tufekci, 2017) och få digitalt resursöverskott, men dessa resultat behöver nyanseras. En kanske ännu större brist idag tycks vara koordinering, då resursöverskott är resurskrävande. Det krävs därför koordinering för att få användning av resurserna. Ibland händer det till och med att civilsamhällesorganisationer får mer resurser än de kan hantera. Ledare för stora protester och kampanjer går från att försöka få så många följare som möjligt, till att behöva utarbeta strategier för att behålla sina följare. Denna process har liknats vid den mytologiska Fågeln Fenix som ständigt behöver återskapa sig själv och vara aktiv för att behålla följarnas intresse och engagemang (Johansson & Scaramuzzino, 2021).

Samhällsinflytande och politisk påverkan

Forskning visar tydligt att sociala medier främst fungerar som en plattform för opinionsbildning. Via sociala medier går det att snabbt samla många kring en fråga genom att formulera frågan på ett icke-ideologiskt sätt (Scaramuzzino, 2024). Men opinionsbildning och att få uppmärksamhet räcker oftast inte för att skapa politisk påverkan, utan för detta krävs även andra mer traditionella kanaler (Guo & Saxton,

2020). Det uppstår också problem så fort lösningar på frågan ska formuleras för då blir de olika ideologiska ståndpunkterna mer synliga (Scaramuzzino, 2024).

Forskning visar också hur civilsamhällesaktörer riskerar att bli utsatta för hat, hot och kränkningar när de arbetar för att få samhällsinflytande och bedriva politisk påverkan via sociala medier. Många gånger är dessa hot anonyma och ibland misstänks en AI-bot ligga bakom. För att skydda sig, har både organisationer och individer valt att ta bort alla synliga personliga uppgifter och inte bjuda in allmänheten på event. Detta riskerar att undergräva demokratin, och det ger även civilsamhällesaktörer sämre möjligheter att vara med i tävlan om uppmärksamheten på sociala medier, som bland annat kräver att den som syns gör det personligt (Scaramuzzino, 2023).

Andra typer av AI

Det har gjorts stora framsteg inom AI-utvecklingen under senare år. Frågor kring om vi kan lita på AI-verktyg, hur etiska och träffsäkra de är och vem som bär ansvaret för deras bedömning, är ständigt närvarande (Haddad, 2021). Förutom algoritmer, är det viktigt att studera och få kunskap även om annan AI-teknik, om vi vill förstå hur sociala medier påverkar aktörer i civilsamhället. Forskare har till exempel diskuterat farorna med att använda ansiktsgenkänningsprogram baserade på AI för att lagföra aktivister. Under Black Lives Matters protesterna florerade massor av fotografier på sociala medier vilka användes för att kunna identifiera och lagföra aktivister (Haddad, 2021). Samma typ av teknik användes sedan för att snabbt och automatiskt maskera och anonymisera ansikten med rörelsens egen symbol så att fotona inte skulle kunna användas i dessa syften (Stanfordmlgroup, 2024; se även Scaramuzzino, 2024).

I november 2022 introducerades en ny typ av AI-teknik: ChatGPT. I och med att denna fortfarande är så ny, är det svårt att bedöma hur den kommer att påverka civilsamhällets aktörer. Biswas (2023) menar att när det kommer till komplexa frågor som globaluppvärmningen krävs det AI-verktyg som ChatGPT för att kunna skapa analyser och scenarios. Med hjälp av ChatGPT är det också möjligt att få fram material som kan användas för att skapa uppmärksamhet på sociala medier och för att förstå vad människor vill se, läsa och höra (Scaramuzzino, 2024). Förutom potentiella brister i transparens, i etik och i ansvarstagande, finns det även risker med att enbart luta sig mot den data som denna typ av AI-verktyg har tränats med. Det finns risk för att denna data innehåller ”bias” (Biswas, 2023), men även för att det inte skapas något nytt, som inte är baserat på den data som vi redan har (Scaramuzzino, 2024). Det är lätt hänt att hamna i en spiral av redan uttryckta tankar och att det blir svårt att framföra någonting nytt, bortom att söka uppmärksamhet och människors gillande.

Det har tidigare diskuterats i forskningen hur civilsamhället har gått från frivilligt arbete till en ökad professionalisering (Hwang & Powell, 2009). Med tanke på den senaste AI-utvecklingen, är det viktigt att fråga sig vad som händer om civilsamhället börjar alltmer automatisera vissa funktioner. Med hjälp av AI-teknik, som ChatGPT, kan nämligen vissa funktioner som policyanalys och kommunikation kanske kunna tas över av AI. Det finns en risk att vi går från professionalisering till automatisering av civilsamhället. Det behövs därför mer forskning och diskussion kring hur vi kan förstå påverkansarbete i en ”automatiserad tid”, och på vilka sätt civilsamhällets olika uppdrag och värden kan inkluderas och värnas. Oavsett, är det viktigt att komma ihåg att det inte är tekniken i sig som är målet för civilsamhället, utan tekniken är ett medel för att uppnå andra mål. Detta är lätt att glömma bort i en tid då det är mycket fokus på teknikutvecklingen i sig och mindre på dess innebörd, funktion och konsekvenser.

Referenslista

Biswas, S.S. (2023). Potential use of Chat GPT in global warming. *Ann Biomed Eng*, 51: 1126–1127.
<https://doi.org/10.1007/s10439-023-03171-8>

Dolata, U. (2017) Social movements and the Internet: The sociotechnical constitution of collective action, SOI Discussion Paper, No. 2017-02, Universität Stuttgart, Institut für Sozialwissenschaften, Abteilung für Organisations- und Innovationssoziologie.

Galis, V., & Neumayer, C. (2016). Laying claim to social media by activists: A cyber-material détournement. *Social media + Society*, 2(3). <https://doi.org/10.1177/2056305116664360>

Guo, C., & Saxton, D. G. (2020). *The quest for attention: Nonprofit advocacy in a social media age*. Stanford University Press.

Haddad, G. (2021). Confronting the biased algorithm: The danger of admitting facial recognition technology results in the courtroom. *Vanderbilt Journal of Entertainment and Technology*, 23(4): 890–919.

Hwang, H., & Powell, W. W. (2009). The rationalization of charity: The influences of professionalism in the nonprofit sector. *Administrative Science Quarterly*, 54(2): 268–298.
<https://doi.org/10.2189/asqu.2009.54.2.268>

Johansson, H., & Scaramuzzino, G. (2022). Resources Shifting Values: Online and offline resources in Swedish civil society. I: Kravchenko, Z., Kings, L., & Jezierska, K. (Red.) *Resourceful civil society: Navigating the changing landscapes of civil society organizations*. Palgrave Macmillan.

Johansson, H., & Scaramuzzino, G. (2021). The Phoenix syndrome: Netroots organizations strategies to gain and maintain digital resource abundance. *New Media & Society*.
<https://doi.org/10.1177/1461444821999032>

Karpf, D. (2012). *The Moveon effect: The unexpected transformation of American political advocacy*. Oxford University Press.

Lovink, G. (2022). *Stuck on the Platform: Reclaiming the Internet*. Valiz.

Scaramuzzino, G. (2023). Shrinking or expanding access to civic space? The consequences of hate speech, threats and harassment within Swedish civil society. *Journal of Civil Society*.
<https://doi.org/10.1080/17448689.2023.2255693>

Scaramuzzino, G. (2024). Digital advocacy and algorithms: Challenges and opportunities for civil society, I: Lilleker, D., Jackson, D., Kalsnes, B., Mellado, C., & Trevisan, F. (Red.). *The Routledge Handbook of Political Campaigning*. Routledge.

Sorce, G. (2023). Stuck with the algorithm: Algorithmic consciousness and repertoire in Fridays for Future's data contention. *Media and Communication*, Vol. 11(3): 214–225.
<https://doi.org/10.17645/mac.v11i3.6818>

Stanfordmlgroup. (2024). Anonymize BLM protest images. Hämtat 2024-10-10
(<https://github.com/stanfordmlgroup/blm>)

Tufekci, Z. (2017). Twitter and tear gas: The power and fragility of networked protest.
Yale University Press.

Civilsamhället och AI-utveckling: Att påverkas och att påverka

Agnes Liminga, doktorand vid Sociologiska institutionen, Umeå universitet.

Anne Kaun, professor i medie- och kommunikationsvetenskap, Södertörns högskola.

Simon Lindgren, professor i sociologi och föreståndare för DIGSUM, Umeå universitet.

Från digital aktivism till programmerbar politik

I dag är det självklart att politiken har blivit digital. Det råder ingen tvekan om att demokratiskt beslutsfattande och organisering av och inom det civila samhället har varit sammanflätat med teknik, även före den digitala eran (Winner, 1980). Under massmediernas tidsålder var tidningar, radio och tv av stor vikt för politiska händelser, opinionsbildning och sociala rörelser (Downing & Ford, 2001; Hilmes & Loviglio, 2002; Lazarsfeld et al., 1944; Street, 2021). Som en fortsättning på detta har digitaliseringen av politiken och civilsamhället varit en gradvis process som pågått parallellt med den tekniska utvecklingen under det senaste halvsekle. Forskare har beskrivit det nya sammanhanget för politik och medborgerligt engagemang som ett ”informationssamhälle” (Bell, 1973) eller ett ”nätverkssamhälle” (Castells, 1996). En stor mängd forskning har bidragit till att öka förståelsen av hur digital kommunikation har skapat nya förutsättningar för politik och demokrati. Utvecklingen mot digitalt engagemang och engagemang på nätet accelererade under covid-19-pandemin, då våra liv till stor del flyttade ut på nätet och fysiska möten i stort sett var omöjliga. Denna acceleration fick oss att ompröva den digitala aktivismens möjligheter och utmaningar.

I den digitala aktivismens barndom låg fokus till stor del på hur internet var på väg att bli en ny offentlig sfär (Dahlberg, 1998; Rheingold, 1993; Schneider, 1997). Detta var en tid där Usenet, webbplatser, onlineforum och e-postkampanjer och liknande verktyg kom att spela en allt större roll i den politiska kommunikationen genom att bryta ner geografiska barriärer och möjliggöra en mer omedelbar interaktion mellan politiker och allmänhet. Den ökade tillgängligheten och hastigheten som internet medförde inledde Web 2.0-eran, med fokus på sociala nätverk, användargenererat innehåll och deltagarkultur (Jenkins, 2006). När det gäller politik och civilsamhällelig mobilisering möjliggjorde detta ”organisering utan organisationer” (Shirky, 2008). Teknikstödd kollektiv handling bidrog till att traditionella gränser mellan offentliga och privata utrymmen suddades ut, och decentraliserad kommunikation och samordning möjliggjorde uppkomsten av ”nätverksöffentligheter” (Ito, 2008) och ”ad hoc-öffentligheter” (Bruns & Burgess, 2011).

Nu har vi gått in i en tid av digital automatisering, där det civila samhället påverkas av mer än bara digitaliseringens hastighet och räckvidd för offentlig dialog och mobilisering (dvs. internet-kommunikation). Idag påverkas civilsamhället av en teknisk utveckling som förändrar samhället och politiken på ett mycket mer djupgående sätt. I kölvattnet av det som vissa kallat ”den fjärde industriella revolutionen” (Schwab, 2016) – och som särskilt drivits på av utvecklingen inom artificiell intelligens (AI) – har automatisering, tillsammans med dataifiering och algoritmer, lett till sociokulturella omvandlingar som skär genom alla samhällsområden (Couldry & Hepp, 2017; Lindgren, 2023). Medan digitaliseringen har pågått i årtionden hävdar forskare att vi nu har gått in i ”den andra maskinåldern” (Brynjolfsson & McAfee, 2017) där den snabba utvecklingen och det breda införandet av digital automationsteknik gör nya saker med samhället, med nya konsekvenser. Den ökande algoritmiska automatiseringen medför en

ny dynamik, där programmerbara kommunikationsplattformar i allt högre grad blir gränssnitt mellan människor, regeringar, organisationer och företag. Den ökande befolkningen i onlineutrymmen – också genom botar och andra former av artificiell kommunikation väcker frågor om hur mycket av våra politiska sfärer som kännetecknas av syntetiska, icke-mänskliga aktörer. Samtidigt har människors medvetenhet ökat när det gäller de potentiella skador som syntetiska och artificiella aktörer kan medföra, samt engagemang för att hantera dessa. Detta är vad vi kallar för programmerbar politik.

Programmerbar politik går djupare in på algoritmers, AI:s och programmerbara plattformssarkitekturers transformerande inverkan på det politiska landskapet. Det finns ingen tydlig gräns mellan digital politik och programmerbar politik, men den senare tillför gradvis ny socioteknisk dynamik och komplexitet i den politiska sfären. Med hashtagaktivism som ett utmärkt exempel på en hybrid, överbyggande form, går nyare och framväxande former av programmerbar politik bortom användning av digitala verktyg för enbart politiska syften för att också överväga hur politiska processer i sig blir föremål för programmeringens och automatiseringens logik. Viktiga exempel på detta är den intensifierade datafieringen, den ökade automatiseringen av den offentliga debatten och spridningen av AI och icke-mänskliga aktörer, för att nämna några (Lindgren, 2023).

Från att påverkas till att påverka

I takt med att samhället sveps med i vågen av datafiering, automatisering, och på allra senaste även den snabba utvecklingen inom AI går det att skönja hur civilsamhället engagerar sig för att säkra demokrati och rättvisa i dessa samhällsomvandlingar.

Ett sätt att förstå civilsamhällets roll är som en bro mellan de som å ena sidan fattar beslut som styr samhällets utvecklingskurs och den stora massan av medborgare och samhällsinvånare som å andra sidan påverkas av denna utveckling. Genom denna liknelse kan civilsamhälleligt engagemang för att påverka AI-utveckling beskrivas som försök att på olika sätt synliggöra och driva på för att medborgarnas synpunkter beaktas i beslut om hur samtida teknik används och utvecklas.

Intresset för att studera omfattningen av och uttryck för civilsamhälleliga strategier för att påverka samtida teknikutveckling och användning har ökat markant på internationell nivå under de senaste åren (se till exempel Hintz et al., 2022; Chiusi, 2020). För svensk del är detta fortfarande ett utforskat område. För att fylla detta tomrum pågår därför ett forskningsprojekt som syftar till att utforska civilsamhälleligt engagemang för att påverka utformning och användning av AI och annan samtida teknik i Sverige. Sverige utgör dessutom ett relevant fall att studera i flera hänseenden, däribland sin historiska tradition av att värna om civilsamhälleligt inflytande i beslut som rör samhällets demokrati och välfärd (Askeland & Strauss, 2014).

Nedan redovisas en uppsättning strategier som hittills har identifierats inom ramen för detta forskningsprojekt. Mer specifikt kommer tre strategier (policyförspråkan, praktiska verktyg, och forskning och utbildning) att lyftas fram tillsammans med praktiska exempel på hur de kan ta sig uttryck. Dessa strategier och tillhörande exempel baseras på aktörer som har kartlagts hittills samt deras arbete. Även om redovisningen ger en illustrativ inblick bör den ses som ett utdrag från ett pågående och långt ifrån slutgiltigt arbete. Gemensamt för de strategier som presenteras är att de rör som syftar till att påverka användningen och utvecklingen av AI och liknande teknik inom den offentliga sektorn.

Civilsamhälleliga strategier för att påverka AI-utveckling

En första identifierad strategi omfattar försök för att förespråka införande, reglering eller upphävande av policy kring användning av data, algoritmer och AI. Vilken policy som ämnas påverkas är naturligtvis avhängigt kontext. Ett första illustrativt exempel på detta är hämtat från fackförbundet Akademikerförbundet SSR (SSR), som gjort sig känt för sitt engagemang kring den ökande användningen av automatiserade beslutsfattningsmetoder inom offentlig förvaltning.

Inte minst med chefsekonom Simon Vinge i spetsen, har förbundet adresserat vikten av, samt vad som även påstås vara en nuvarande brist på, demokratiska strukturer kring hur dessa automatiserade metoder implementeras och används. Mot denna bakgrund har SSR förespråkat införandet av en algoritmombudsman - en oberoende funktion som medborgare kan vända sig till för att förstå och granska algoritmiska beslut (SSR, 2020). Ett andra konkret exempel på policyförespråkan kan hämtas från civilsamhälleligt engagemang kring statlig dataövervakning. Chatcontrol.se är en kampanjplattform som grundats av civilsamhälleliga aktörer för att mobilisera motstånd mot ett EU-förslag om långtgående övervakning av privat kommunikation online med syftet att bekämpa sexuella övergrepp mot barn, ett förslag som gjort sig känt under namnet Chat Control. Plattformen Chatcontrol.se samlar aktörer som menar att förslaget hotar digitala fri- och rättigheter. Plattformen fungerar som en samlingsbank för information och debattinlägg för att argumentera mot förslaget, samt som en bas för att samordna fysiska demonstrationer (Chat Control 2023a).

Den andra civilsamhälleliga strategin för att påverka AI och dylik teknik handlar om att utveckla och tillhandha praktiska verktyg för att göra det lättare för medborgare och andra att på egen hand kunna navigera sig i och utöva sina rättigheter i relation till databehandling och dylikt. Ett första konkret exempel är **Handlingar.se** – en tjänst som hjälper personer att begära ut offentliga data från den offentliga förvaltningen. Tjänsten har sin grund i ett examensprojekt av Mattias Axell som ville utforska sätt att skapa en mer transparent offentlig förvaltning. Ett annat praktiskt verktyg är My Data Done right – en självhjälpsguide för privatpersoner som vill lära sig om dataintegritet och utöva sina datarättigheter. My Data Done Right grundades som ett digitalt rättighetsinitiativ i Nederländerna men förvaltas och utvecklas idag mellan flera länder (My Data Done Right, 2024). För svensk del är till föreningen för digitala fri- och rättigheter (DFRI) involverad i detta arbete (DFRI, 2024). Ett tredje exempel är hämtat från Chatcontrol.se som även utvecklat ett innovativt mejlverktyg där användare kan komponera ihop ett mejl med hjälp av förvalda textalternativ att skicka till politiker och göra sin röst hörd i frågan (Chatcontrol, 2023b).

Den tredje och sista strategin som hittills har identifierats i den pågående kartläggningen omfattar projekt och initiativ för att främja forskning och utbildning om hur samtida teknik påverkar samhället. Ett konkret exempel är SSR, som tidigare i år publicerade en antologi som samlar forskare, journalister och yrkesverksamma för att belysa exempel och perspektiv på vad som kan följa av att algoritmer och AI blir en alltmer naturlig del av offentlig förvaltning (Vinge & Fjaestad, 2024). SSR har även tidigare samarbetat med akademien. I forskningsrapporten Tekniken är den enkla biten: Om att implementera digital automatisering i handläggningen av försörjningsstöd studeras till exempel effekter av automatiserat beslutsfattande i handläggningen av försörjningsstöd (Svensson, 2019).

För att sammanfatta har det pågående forskningsprojektet hittills kunnat identifiera en blandning av sätt genom vilka det svenska civilsamhället engagerar sig för att påverka implementeringen och användningen av samtida teknik i relation till den offentliga sektorn. Dessa sträcker sig från policyfokuserade till praktiskt inriktade insatser, liksom initiativ för kunskapsutveckling och spridning. Även om dessa strategier kan och har lyfts separat, är de nära sammankopplade och överlappande.

Avslutande sammanfattning

För att avsluta med några bredare iakttagelser innefattar en första att en gemensam nämnare bland den heterogena grupp aktörer som hittills är att de förhåller sig till sitt engagemang som ett engagemang kring demokrati snarare än teknologi. De förenas i ett synsätt på utveckling och användning av AI och relaterad teknik som något som påverkar hur vår demokrati mår och fungerar, och således som en demokratifråga.

En andra iakttagelse är att flera av dessa aktörer uttrycker att de ibland kan mötas av en, enligt de själva, felaktig fördom om att de skulle vara teknikfientliga. De menar att vad som skulle kunna uppfattas som teknikfientligt kanske är en förväxling av kritik mot när beslut om införande av data-driven och automatiserad teknologi inom det offentliga sker utan bred demokratisk förankring, samt kritik mot när det saknas strukturer och planer för hur demokratiska principer ska säkerställas och efterlevas vid sådant införande.

En sista iakttagelse är att civilsamhälleligt engagemang kring AI och teknikutveckling fortfarande verkar vara tämligen begränsat i Sverige. En upplevelse av det arbete som hittills har gjorts inom projektet är att det tenderar att vara en liten grupp personer, kanske med särskild kompetens inom teknik och juridik, som driver dessa frågor. Även om aktörer som projektet kartlagt och intervjuat uttrycker en önskan om ett större engagemang, menar de att det är svårt att intressera en bredare massa. Vad detta tyder på går än så länge bara att spekulera kring. Om någon spekulering ändå ska göras, är det en antydning om att det fortfarande finns en bristande medvetenhet och förståelse hos den breda allmänheten om hur samtida och framtida teknik berör oss alla. Detta gör konferenser som denna till en utmärkt möjlighet att samlas, lära och öka medvetenheten. Förhoppningsvis kan det bidra till att stärka civilsamhällets roll som brobyggare för att främja demokrati och jämlikhet i den teknologiska utvecklingen – både nu och i framtiden.

Referenser

Akademikerförbundet SSR (SSR).

-(20 maj 2024). Har AI makten över besluten? Hämtat oktober, 2024

<https://akademssr.se/post/har-ai-makten-over-besluten>

-(5 oktober 2020). Tillsatt en algoritmombudsman. Hämtad oktober, 2024,

<https://akademssr.se/post/tillsatt-en-algoritmombudsman>

Andreassen, R., Kaun, A., & Nikunen, K. (2021). Fostering the data welfare state: A Nordic perspective on datafication. *Nordicom Review*, 42(2), 207–223.

<https://doi.org/10.2478/nor-2021-0051>

Askeland, G. A., & Strauss, H. (2014). The Nordic welfare model, civil society and social work. In H. Strauss, C. Noble, & B. Littlechild (Eds.), *Global social work* (pp. 241–254). Sydney University Press.
<https://doi.org/10.2307/j.ctv1fxm2q.21>

Bruns, A., & Burgess, J. (2011). The Use of Twitter Hashtags in the Formation of Ad Hoc Publics. European Consortium for Political Research Conference. <http://mappingonlinepublics.net/>

Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2017). Artificial intelligence, for real. *Harvard Business Review*.
<https://web.archive.org/web/20220903213103/>
<https://hbr.org/2017/07/the-business-of-artificial-intelligence>

Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*. Blackwell. Chat Control.

-(2023a). Demonstration mot massövervakningsförslaget Chat Control 2.0. hämtad oktober, 2024, från <https://chatcontrol.se/demo-sthlm/>

-(2023b). Mejla en politiker, hämtad oktober, 2024, från <https://chatcontrol.se/mejla/>

Chiusi, F., Fischer, S., Kayser-Bril, N., & Spielkamp, M. (Eds.). (2020). *Automating Society*.
<https://automatingsociety.algorithmwatch.org/wp-content/uploads/2020/12/Automating-Society-Report-2020.pdf>

Couldry, N., & Hepp, A. (2017). *The Mediated Construction of Reality*. Polity Press.

Dahlberg, L. (1998). Cyberspace and the Public Sphere: Exploring the Democratic Potential of the Net. *Convergence*, 4(1), 70–84. <https://doi.org/10.1177/135485659800400108>

Downing, J. D. H., & Ford, T. V. (2001). *Radical Media: Rebellious Communication and Social Movements*. Sage.

Föreningen för digitala fri- och rättigheter (DFRI). (2024). My data done right. Hämtad oktober, 2024, från <https://www.dfri.se/projekt/mydatadoneright/>

Hilmes, M., & Loviglio, J. (2002). *Radio Reader: Essays in the Cultural History of Radio*.

Hintz, A., Dencik, L., Redden, J., Treré, E., Brand, J., & Warne, H. (2022). *Civic Participation in the Datafied Society: Towards Democratic Auditing?* Data Justice Lab.

Ito, M. (2008). Introduction. In K. Varnelis (Ed.), *Networked Publics* (pp. 1–14). MIT Press.

Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture*. NYU Press.

Kaun, A. (2021). Suing the algorithm: The mundanization of automated decision-making in public services through litigation. *Information, Communication and Society*, 25(14),

2046–2062. <https://doi-org.proxy.ub.umu.se/10.1080/1369118X.2021.1924827>

Lazarsfeld, P. F., Berelson, B., & Gaudet, H. (1944). *The People's Choice: How the Voter Makes up His Mind in a Presidential Campaign*. Duell, Sloan and Pearce.

Lindgren, S. (2023). *Critical Theory of AI. Polity.*

My Data Done Right. (2024). Hämtad oktober, 2024. <https://mydatadoneright.eu/>

Rheingold, H. (1993). *The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier.* Addison-Wesley.

Schneider, S. M. (1997). *Expanding the public sphere through computer-mediated communication: Political discussion about abortion in a Usenet newsgroup.* Massachusetts Institute of Technology.

Schwab, K. (2016). *The fourth industrial revolution.* Crown Business.

Shirky, C. (2008). *Here comes everybody: The power of organizing without organizations.* Penguin Press.

Street, J. (2021). *Media, Politics and Democracy (3rd edition).* Red Globe Press.

Svensson, L. (2019). *Tekniken är den enkla biten. Om att implementera digital automatisering i handläggningen av försörjningsstöd.* Socialhögskolan: Lunds universitet.

Vinge, S., & Fjaestad, M. (Red) (2024). *AI och makten över besluten: vad alla borde veta om algoritmer i offentlig sektor.* Stockholm: Volante.

Winner, L. (1980). Do artifacts have politics? *Daedalus*, 121–136.

Ingen AI utan civilsamhället

Simon Vinge från Akademikerförbundet SSR.

Akademikerförbundet SSR har länge engagerat sig i AI och algoritmer – både utifrån ett fackligt medarbetarperspektiv som ett medborgarperspektiv. Men också utifrån perspektivet som aktör inom civilsamhället. Nedan följer några slutsatser och reflektioner från kunskapskonferensen.

Algoritmer i offentlig sektor fattar massor av beslut om dig (och din organisation)

Vi har som fackförbund i första hand engagerat oss i de algoritmer som gör sitt intåg i offentlig sektor och fattar allt fler beslut eller tar fram underlag till beslut. Det handlar i Sverige om allt från skolval, hur ekonomiskt bistånd fördelas och arbetssökandes förmåga bedöms – eller hur ansökningar till myndigheter hanteras – och vi har sett exempel från andra länder med rättsväsende och medicinska avvägningar. I korthet beslut och bedömningar på liv och död för varje medborgare. I många länder har algoritmerna lett till skandaler med enorma konsekvenser beroende på felaktiga beslut, läckor och brusten integritet. Detta är inte framtiden, det är nu.

Transparens och inflytande över besluten

Nyckeln till att fatta rätt beslut i den offentliga förvaltningen är att involvera de medarbetare som har kunskapen och erfarenheten av verksamheten, i hur algoritmerna utformas. Detta handlar givetvis om frågor som fackligt inflytande och rätt att förhandla om sin arbetsmiljö. Men det kanske än mer handlar om att de beslut som fattas i vår offentliga sektor ska uppfylla grundlagens krav om rättssäkerhet och transparens, vilket gång på gång glöms bort när förvaltningen läggs på entreprenad hos externa konsulter. Notera att dessa frågor inte handlar om teknik, de handlar om politik och demokrati.

Vi äger vår förvaltning

Att lösa dessa utmaningar är egentligen rätt enkelt. Verktögen för att styra och utforma den offentliga förvaltningen äger vi själva som demokratiskt samhälle. Det verkar lätt att glömma men innebär exempelvis att öppen källkod i mycket högre utsträckning bör användas, och att den offentliga sektorn borde utforma egna algoritmer. Att inte alla 290 kommuner enskilt har möjlighet till detta är självklart, varför staten behöver ta ett större ansvar för denna utveckling. Detta är inte bara något som vi som fackförbund eller civilsamhällesorganisation påstår, det är en självklarhet till och med för årets nobelpristagare i ekonomi – Daren Acemoglu. (länk nedan vid referenser).

Organisering!

Även om vi äger vår förvaltning äger vi som samhälle inte de algoritmer som styr just det offentliga samtalet genom de sociala medier som fyller en allt större del av vår uppmärksamhet. Tvärtom vet vi knappt hur dessa algoritmer ser ut, och de kan liknas vid svarta lådor som styrs av ett fåtal aktörer. Vår motvikt till detta är organiseringen och att engagera människor även utanför algoritmer och skärmar. Genom medlemskap, fysiska möten och gemensamma mål och intressen. Här har vi civilsamhällesorganisationer en kraft som de sociala medieföretagen bara kan drömma om.

Slutsats: Ingen AI utan människor!

Teknikutveckling är någonting samhälle och civilsamhälle brottats med i mer än ett sekel, och varje gång hör vi att allt är nytt. Som vanligt är det mesta bara gammal skåpmat, vilket bör påminna oss att släppa rädslan för tekniken. Demokratiska rättigheter ska inte bero på om medborgaren kan programmera eller inte. Samma sak gäller för fackliga rättigheter och Akademikerförbundet SSR var de första med en handbok om att förhandla det digitala. Ta den möjligheten, både på arbetsplatsen och i samhället! Skulle du behöva fler tankar som inte bara kommer från ett tekniskt perspektiv, så rekommenderas gärna bland annat AI och makten över besluten.

Referenser

Länk till Acemoglus uttalande

<https://www.arbetsvarlden.se/facken-maste-engagera-sig-i-ai/>

Länk till AI och makten över besluten

<https://press.volante.se/posts/pressreleases/har-ai-makten-over-besluten>

Länk till Akademikerförbundet SSR:s handbok

<https://akademssr.se/dokument/din-kollega-har-blivit-en-algoritm>

Att Starta sin AI-resa: Workshop och Insikter om AI-möjligheter

Andreas Skog och Carl Norling Markai från AI Sweden.

Andreas Skog och Carl Norling Markai från AI Sweden höll i en workshop med titeln ”Att starta din AI-resa”. Genom en kombination av presentationer och interaktiva övningar fick deltagarna en konkret introduktion till hur AI kan användas inom offentlig sektor och civilsamhälle. Workshopen var utformad för att ge deltagarna en första inblick i AI:s möjligheter, där praktiska exempel från verkligheten spelade en central roll.

Frågan som satte i gång tankarna

För att starta diskussionen ställde Andreas och Carl en enkel fråga via Mentimeter: ”Vad behöver du för att starta din AI-resa?” Deltagarna delade med sig av sina tankar, och flera gemensamma teman framträdde. Tillgång till strukturerade och relevanta data lyftes fram som en nödvändighet för att kunna träna AI-modeller och dra nytta av insikterna som AI kan generera. Samtidigt uppmärksammades behovet av både teknisk utbildning och en bredare förståelse för AI:s roll inom verksamheten.

Deltagarna betonade också vikten av stöd från ledningen för att AI-projekt ska kunna genomföras, vilket innefattar strategiska beslut och resursfördelning. Samarbete med externa parter, såsom AI-expertiser och forskare, sågs som en viktig faktor för att komma igång med AI. Slutligen poängterades behovet av teknisk infrastruktur, där rätt verktyg och plattformar är avgörande för att kunna hantera AI-utveckling på ett effektivt sätt.

Resfeber och AI-förmågor

Genom workshopen använde Andreas och Carl en resemetafor för att beskriva AI-resan. De menade att många av oss kan känna ”resfeber” inför AI, men att detta kan botas genom att förstå destinationen och ta del av andras erfarenheter. För att deltagarna skulle få en tydligare bild av vad AI kan bidra med, presenterades de fyra huvudsakliga AI-förmågorna.

Förmågan att känna av världen innebär att AI kan samla in och tolka data från en rad olika källor, såsom bilder, ljud och text. Genom datorseende och taligenkänning kan AI analysera visuella och auditiva signaler och dra relevanta slutsatser. Förmågan att förstå världen bygger på AI:s kapacitet att upptäcka mönster och göra förutsägelser genom att analysera stora mängder data, vilket används för att optimera processer och förutse trender. Den tredje förmågan, att kontrollera världen, handlar om AI:s möjligheter att agera utifrån den insamlade informationen, exempelvis genom att styra fysiska system inom industrin. Slutligen har AI också förmågan att skapa världen genom att generera nytt innehåll, som text, bilder och musik, baserat på tidigare indata.

Exempel från verkligheten

För att ge deltagarna en tydligare bild av hur AI kan tillämpas i praktiken presenterades några konkreta exempel. Värmdö kommun har till exempel använt AI för att transkribera samtal i realtid under möten, vilket minskar den administrativa bördan för socialsekreterare. Kulturparken Småland har använt AI för att digitalisera och analysera historiska ljudinspelningar, där AI:s förmåga att tolka ljud sparar både tid och resurser. Ett annat exempel är ChildX, som använder AI för att analysera data relaterad till barns säkerhet. Detta gör att de snabbare kan identifiera risker och agera förebyggande för att skydda barnen.

De viktigaste möjliggörande faktorerna för AI-adoption

Under workshopen identifierades sex nyckelfaktorer som är avgörande för att en organisation ska kunna framgångsrikt implementera AI. Först och främst måste AI-integreras på ledningsnivå och vara en del av organisationens övergripande strategi. Detta kräver en kultur där innovation och lärande värdesätts, och där ledningen agerar som förebilder. Expertis är också en central faktor. Organisationen behöver både teknisk kompetens, i form av AI-utvecklare och dataingenjörer, men även en bredare förståelse bland alla medarbetare för vad AI innebär och hur det påverkar verksamheten.

Rätt teknisk infrastruktur är avgörande för att kunna hantera och använda stora mängder data på ett effektivt sätt. Det krävs också tillgång till relevant och högkvalitativa data för att kunna bygga fungerande AI-modeller. Slutligen betonades vikten av att arbeta inom ett ekosystem av partnerskap och samarbete. Inga organisationer kan utveckla AI på egen hand; samarbeten med forskare, startups och andra företag är avgörande för att snabba på utvecklingen och dela kunskap.

Fyra steg på AI-resan

I en process med fyra steg guidades deltagarna från problemformulering till konkreta AI-lösningar. För att fokusera och avgränsa AI-användningen identifierades ett tydligt problem. Nästa steg var att tydligt definiera de processer som är kopplade till de identifierade problemen. Tredje steget innebar att kartlägga vilken data som finns tillgänglig och är relevant för att lösa problemen. Slutligen reflekterade deltagarna över hur AI:s olika förmågor kan användas för att lösa problemen.

Deltagarnas insikter och slutsatser

Mot slutet av workshopen fick deltagarna möjlighet att reflektera över frågan: ”Hur kan AI lösa ditt problem?” Många såg potentialen i AI för att automatisera repetitiva uppgifter, vilket skulle frigöra tid för mer värdeskapande arbete. AI lyftes också fram som ett verktyg för att analysera stora datamängder och ge insikter som kan förbättra beslutsfattandet. Flera deltagare betonade möjligheten att använda AI för att förutsäga framtida trender och risker, något som är särskilt värdefullt för långsiktig planering. AI:s förmåga att analysera komplexa data för att upptäcka mönster och skapa personliga kundinteraktioner nämndes också som en viktig tillämpning.

Deltagarna lämnade workshopen med en tydligare förståelse av AI och vad som krävs för att komma i gång. Med konkreta verktyg och exempel från verkligheten, tillsammans med en tydlig handlingsplan, var de bättre rustade att ta sina första steg på AI-resan. Som en av deltagarna uttryckte det: ”Nu är det bara reskassan som saknas.”